

PLATÓ

Pertany a una família noble emparentada a una antiga monarquia atenesa. La seva vocació inicial era la política i la literatura, però tot això s'acaba quan Sòcrates entra a la seva vida. Durant 8 anys l'acompanya com a deixeble. Després de la seva mort escriu diàlegs de forma i continguts socràtics on reivindica les idees, l'obra i el llegat del seu mestre.

Després de viatjar a Sicília i Itàlia, on coneix l'obra d'**Heràclit**, **Parmènides**, **Anaxàgores** i el **pitagorisme**, decideix organitzar la seva teoria filosòfica. Al mateix temps crea un centre d'estudis anomenat l'**Acadèmia**, on ofereix formació i elabora recerques sobre diversos camps amb la intenció de crear elits governants per al món cultural i polític.

OBRA

És el primer cas en la història de la filosofia que ens arriba una obra gairebé completa, el que diu molt del prestigi i la influència de Plató. L'obra pren forma de diàlegs on Sòcrates és el personatge principal, però en l'últim període apareix com a personatge menor. També ens han arribat 14 cartes, de les quals en destaca la 7 que és de caire autobiogràfic que ens permet entendre la psicologia i les motivacions de l'autor. Tota la teoria de Plató es pot entendre com una línia de continuïtat respecte de les teories de Sòcrates. Les limitacions de Parmènides i la superació de l'escepticisme assumit pels sofistes, són els dos eixos centrals d'on sorgeix tota la seva filosofia.

La seva obra es pot ordenar cronològicament:

- **Període socràtic:** diàlegs majoritàriament curts que tracten problemes de caire socràtic i on abunda la crítica als sofistes, al seu relativisme i al món cultural atenès, que Plató considera causant de la desgràcia del seu mestre.
- **Període de transició:** després del primer viatge i entrar en contacte amb el món pitagòric, crea l'Acadèmia i publica un conjunt de diàlegs que tracten temes clau referits a l'ànima, el coneixement i el govern.
- **Període de maduresa:** desenvolupa les teories fonamentals: divisió de gèneres de la realitat, la teoria de l'ànima, la teoria de les idees, la dialèctica, l'antropologia i la teoria política i les seves implicacions. Hi ha 4 diàlegs: El banquet, Fedó, Fedre i La república.
- **Període de vellesa o crític:** és un període autocrític on es replantegen i desenvolupen certs aspectes de les teories majors → debat intern a l'Acadèmia. Hi ha un gir cap al pitagorisme. Alguns exemples: Teetet, Timeu, El sofista, Les lleis.

DIÀLEGS SOCRÀTICS

En els diàlegs hi ha exemples del que possiblement havien estat discussions de Sòcrates amb diversos personatges. Les teories que hi apareixen les teories socràtiques: temes com el daímon, el respecte per la llei i el desig de recerca de la informació de conceptes morals.

TEORIA DE LES IDEES

Plató imagina una realitat única on conviuen dos tipus d'éssers:

- **Món sensible:** la seva existència la coneixem pels sentits. Tots els éssers viuen en un canvi permanent, estan subjectes al cicle del naixement i la mort.
- **Món intel·ligible:** la seva existència la coneixem fent ús de la raó. Són éssers (idees) de naturalesa invariable, eterns, únics, múltiples i increats (característiques del ser de Parmènides + pluralitat).

Les **idees** o **formes** són entitats autosuficients que en la realitat física no podem veure, la seva realitat és intel·lectual, noètica i extrasensible. Són els models de la realitat sensible, és a dir, aquesta és una mena de còpia de la realitat intel·ligible. Per això Plató anomena **participació** la relació entre idees i éssers particulars: tot ésser creat participa de la idea corresponent de la qual depèn. Les idees estan disposades segons un ordre jeràrquic, al cim del qual hi ha la idea del Bé, de la qual depenen tota la resta, sigui intel·ligible o sensible.

L'ànima és capaç de localitzar la presència de la idea en els objectes singulars. No totes les ànimes arriben a conèixer la idea del Bé → diferents concepcions del que està bé.

L'estructura que Plató dissenya per explicar els tipus de coneixement que concep l'ànima segueix l'afirmació de Parmènides "allò que es pensa i allò que és són la mateixa cosa".

Describeix la relació entre l'ànima que vol entendre i la realitat amb tres imatges:

- **Analogia del sol:** relació entre la realitat sensible i la intel·ligible.

La idea del Bé és la causant de la ciència i la veritat, i és una idea més bella i més preuada que aquestes dues. Plató compara el Bé amb el sol al món sensible, i la ciència i la veritat amb la vista i la llum. També diu que el món de les idees és el que dóna existència i intel·ligibilitat al món sensible.

- **Símil de la línia:** relaciona l'estructura de la realitat amb les operacions que efectua l'ànima per tal de conèixer.

Els dos mons es divideixen en diferents graus d'ésser que es corresponen amb uns graus de coneixement, el món sensible es divideix en imatges (que poden ser apreses amb la imaginació) i còpies que son captades per mitjà de la creença. Plató adjudica un grau de coneixement per aquest món, la doxa (opinió).

El món intel·ligible es subdivideix en objectes matemàtics, estudiats pel pensament discursiu (dianoia) i en idees captades per la intel·ligència (noesis). Un cop el filòsof ha arribat al món de les idees ascendeix fins a la idea suprema que es la idea del bé. No pot haver-hi coneixement científic del món sensible per què es partícula i canviant i només pot haver ciència del que és immutable i universal.

- **Mite de la caverna:** relaciona la nostra naturalesa i la nostra educació descrivint l'accés al coneixement de la realitat intel·ligible com un camí d'iniciació i comprensió.

El mite deixa clar que hi ha 4 tipus de ser i 4 tipus de coneixement, exemplificats en forma d'un viatge alliberador (sortida de la cova) amb final tràgic. El recorregut que passa de conèixer ombres (objectes) a entendre'n la causa, i que després de sortir de la cova veu els objectes reals (idees) i acaba amb la comprensió de la naturalesa última i causant, que és sol (Bé).

D'aquestes tres imatges en podem treure una sèrie de conclusions:

- Distinció entre realitat intel·ligible i sensible, i la dependència de la **segona**, respecte la **primera**.
- L'ordre i l'estructura de la realitat intel·ligible, on governa el Bé, es troba de manera degradada i inferior en la realitat sensible, que és la seva còpia.
- Gràcies a la seva naturalesa, l'ànima pot entendre l'estructura de la realitat efectuant diverses operacions, que es diferencien segons l'objecte del seu coneixement.
- La gradació que s'observa en la realitat (des d'imatges fins a les idees) és equivalent als tipus de coneixements que s'esdevenen en l'ànima en funció del seu objectiu: des de la imaginació a la intel·lecció (*noesis*), passant per la creença i el saber discursiu (*dianoia*).
- Si l'ànima vol conèixer només allò intel·ligible a de procedir per abstracció, i sense fer servir hipòtesis.
- El coneixement implica un tipus d'alliberament, però no és a l'abast de totes les ànimes.

LA DIALÈCTICA

Heràclit: comprensió dels processos naturals, en què intervé el conflicte.

Sòcrates: es transforma en l'art del debat, amb preguntes i respostes amb la finalitat d'aclarir i tenir cura de l'ànima.

Plató: saber últim que proporciona coneixement de què és intel·ligible i permet la comprensió de l'estructura de les idees sense la necessitat de fer servir hipòtesis. És una eina de coneixement i autoconeixement que no només té repercussions sobre l'ànima.

- **Dialèctica ascendent**: parteix de coses concretes (món sensible) i l'observació de la presència de les idees en elles i progressa cap a allò que és general fins a arribar a la idea universal (Bé).
- **Dialèctica descendent**: procedeix del que és universal (món de les idees) cap al particular (món sensible).

La força que impulsa l'ànima a conèixer la realitat intel·ligible (conèixer sobre ella i tornar a l'origen) és el desig (qualitat de l'ànima).

TEORIA DE L'ÀNIMA

L'ànima és una entitat eterna (existeix abans que el cos i continua existint un cop es mori) i intel·ligible (no es pot conèixer a través dels sentits perquè és espiritual). És el principi vital que proporciona vida i moviment al cos.

Plató va agafar de Sòcrates, el pitagorisme i de l'orfisme la idea que el cos és la presó de l'ànima, i la mort l'alliberament de l'ànima. Com que l'ànima pertany al món intel·ligible coneix les idees però quan cau al món sensible oblida la seva natura i el que coneix. Per això aprendre és recordar (**reminiscència**: recordar les idees de quan l'ànima estava al món intel·ligible).

Plató sintonitza amb la teoria maièutica de Sòcrates però la supera amb el concepte d'ànima ja que explica d'on prové el coneixement que hi ha al nostre interior.

Com que l'ànima és eterna i el cos no, quan aquest es degrada passa d'un cos a un altre, i al llarg de moltes vides l'ànima recordara la seva natura (autoconeixement) i desitjarà el retorn al seu lloc (realitat intel·ligible)

Plató explica la caiguda de l'ànima amb el **mite del carro alat**, pel qual el carro està impulsat per dos cavalls, un bo (blanc) i l'altre tot el contrari (negre), aquest últim és atret pel món sensible (material) i desestabilitza el carro i fa caure l'ànima que es fon amb el cos i forma un vivent (home mortal).

L'ànima té una naturalesa triàdica (formada per 3 parts) que tenen diferents funcions i es localitzen en llocs específics del cos. Aquestes tres parts de l'ànima estan en equilibri, però en determinades circumstàncies es trenca i com a resultat del desequilibri l'ànima cau a la realitat sensible, ensopega amb un cos i li confereix vida → vivent. Cada vivent una naturalesa dominant.

El nom de cada part ve donada per la seva característica fonamental i defineix la seva virtut. La virtut d'una ànima en equilibri de les tres parts, és la justícia.

- **Racional:** ens diferencia dels animals, element diví i immortal que es troba al cervell. La seva missió es conduir les altres dues forces i la seva virtut és la saviesa i la prudència (relacionada amb el coneixement). El seu grup social són els governants i la forma de govern és la monarquia (el govern del millor) o l'aristocràcia (el govern dels millors). Els que tenen una ànima racional són els encarregats de classificar l'ànima dels nens.

**Plató no és un demòcrata; no creu en l'àgora com a lloc de debat. La democràcia per ell té una taca (han matat a Sòcrates). Ell dirà sempre que la democràcia és un lloc degenerat, degradat, perquè allà on mana tothom no mana ningú. El poble no l'ha de governar el més popular sinó un capità expert (el que més coneix). Ell creu que les qüestions que afecten a tothom són decidides per ignorants. La democràcia provoca una situació de desordre com a conseqüència de la qual es produeix un cop d'Estat i apareix la Tirania o dictadura.*

- **Irascible:** es troba al pit, la seva virtut és la fortalesa i expressa la voluntat. El seu grup social són els guardians i la forma de govern és la timocràcia (govern de qui desitja honor i reconeixement) (forma degenerada: oligarquia).
- **Concupiscible:** relacionada amb el desig i les passions, la seva virtut és la templança davant dels excessos. Es troba al baix ventre i pertany al grup social dels productors, la seva forma de govern és la democràcia (govern del poble) (forma degenerada: tirania).

D'aquesta manera s'entén el valor de l'educació (**paideia**) en la formació dels ciutadans i la seva selecció en funció de les aptituds → s'aconsegueix una cura de l'ànima per a cada individu d'acord amb la seva naturalesa.

COSMOLOGIA (ARKHÉ)

Per Plató la natura és quelcom evident i ordenat (cosmos), afirma que és una entitat creada i viva (immens vivent), la vida de la qual es regeix per cicles temporals enormes. A cada cicle els objectes i éssers que formen l'univers tornen al seu punt de partida (**etern retorn**).

De la mateixa manera que hi ha una proporció entre el cos i l'ànima de l'ésser humà també hi és en l'univers. Plató anomena aquesta proporcionalitat microcosmos (persona) i macrocosmos (univers): el petit i el gran ordre, equivalents.

En l'ordre còsmic hi ha tres elements (naturalesa triàdica):

- **Model**, idea del Bé (super-ésser) que governa al realitat intel·ligible.
- **Executor**, el demiürg (Déu "creador"), còpia el model, l'observa, l'entén i el recrea fent una còpia.
- **Còpia**, vivent còsmic, engendrada a partir del model, i com tot vivien composta d'ànima i cos.

Com que l'univers és nascut ha de tenir ànima i cos, l'ànima és el que li proporciona moviment i ha d'haver estat creada a partir de quelcom original, la idea del Bé. El creador d'aquesta ànima còsmica és *Demiürg*, ho fa a partir del **model** i mitjançant les idees, i també és ell qui la uneix al cos còsmic.

El cos còsmic, té una natura diferent, està fet d'elements. Plató afegeix un cinquè element l'éter, que es una substància no definida que facilita el moviment. Els planetes estarien alineats al voltant del sol de manera que la última esfera es la de les estrelles fixes.

EL PAPER DELS MITES I DE L'ESCRITURA

Plató fa servir imatges per exemplificar les seves teories. La seva funció és propedèutica; no se sap ben bé si ho feia per introduir i ampliar la seva complexitat o per evitar que els únics que poguessin entendre els "textos escrits" fossin les persones iniciades (el pitagorisme).

Aquestes són teories no escrites, que més endavant utilitzarà Aristòtil, d'aquestes teories no escrites se'n diuen (àgrafa i dógmata).

L'ACADÈMIA DESPRÉS DE PLATÓ

L'Acadèmia va anar evolucionant després de Plató. La convivència amb el cristianisme va ser força problemàtica tot i compartir orígens teòrics. L'acadèmia no només ensenyava les teories platòniques sinó que també ensenyava a qüestionar. La qual cosa va crear conflictes

amb el cristianisme ja que si qüestionaves les teories platòniques, estaves qüestionant el cristianisme, per aquest motiu es va clausurar l'Acadèmia.

COMPARACIONS:

Pitagòrics:

Els pitagòrics també vivien junts en comunitats jerarquitzades i aspiraven a tenir pes polític. Amb algunes diferències, passem de la congregació pitagòrica a l'Acadèmia.

Plató accepta l'origen celest i preexistent de les ànimes que defensaven els pitagòrics. Assumeix la concepció pitagòrica de la inferioritat del cos i considera que el cos és la presó de l'ànima. Plató creu com els pitagòrics en la immortalitat i la transmigració de les ànimes. Alhora defensa que la pràctica de la virtut allibera l'ànima.

La mística dels nombres, tan present en els pitagòrics, té ressons en Plató, des del moment que considera la matemàtica com un estudi previ, però obligatori per accedir a la filosofia.

El model del coneixement veritable per a Plató és el matemàtic i per ingressar a l'Acadèmia era condició imprescindible saber matemàtiques.

Parmènides:

Com Parmènides, Plató defensa la superioritat del pensament que es fonamenta en la raó sobre el que està basat només en aparences canviants. Plató es pregunta també pel Ser, recollint la diferència entre el ser en si mateix (unitat, model o forma pura) i els ens (les coses diverses, canviants, corruptibles).

La reflexió platònica converteix la identitat parmenídea entre ser i pensar, en la identitat entre ser i idea. La Idea és el ser en sentit pur. Però alhora, Plató va escriure un diàleg anomenat també "Parmènides" que incloïa una reconsideració i una crítica global de la Teoria de les Idees.

Heràclit:

Com Heràclit, Plató accepta l'existència al món sensible, i postula una interpretació intel·ligible (mitjançant el Logos en l'un, les Idees en l'altre) de la realitat. Si Heràclit considerava que el logos és la unitat dels contraris, Plató defensa la unitat a través de l'existència de les Formes pures (idees).

Plató afirma, com Heràclit que sobre les coses sensibles en moviment constant no es fomenta la ciència.

Defensa la relativitat del món físic per contrast amb el caire necessari de les Idees que permeten comprendre la realitat, donant-li una estructura i un ordre racional.

Plató intenta solucionar la contraposició Heràclit-Parménides dient que el món sensible és heraclità (tot canvia) mentre que el món intel·ligible és Parmenidià (les idees són, amb un valor absolut).

